

До протоколу № 201
від 04 березня 2026 року

ВИСНОВОК

до проекту Закону України
«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України
щодо вдосконалення процедури визначення
рівня володіння українською мовою»
(реєстр. № 14353 від 05.01.2026)

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій за дорученням Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука розглянув у межах предметів свого відання на засіданні від 04 березня 2026 року (протокол № 201) проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення процедури визначення рівня володіння українською мовою» (реєстр. № 14353 від 05.01.2026), поданий Кабінетом Міністрів України, і зазначає таке.

Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики визначений головним у підготовці цього законопроекту.

У пояснювальній записці зазначено, що законопроект розроблено з метою запровадження сертифікаційних іспитів на рівень володіння українською мовою як іноземною, а також оптимізації процедури визначення рівня володіння державною мовою для осіб, які зобов'язані володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків.

Завданнями прийняття законопроекту є:

- оптимізація класифікації рівнів володіння українською мовою як державною для виконання службових обов'язків;
- запровадження класифікації рівнів володіння українською мовою як іноземною, зокрема для набуття громадянства України;
- розширення завдання Національної комісії зі стандартів державної мови у частині встановлення методів перевірки рівня володіння українською мовою як іноземною;
- надання Національній комісії зі стандартів державної мови повноважень затверджувати вимоги до рівнів володіння українською мовою як іноземною, організовувати іспити для визначення рівня володіння українською мовою як іноземною, затверджувати завдання для проведення іспиту на рівні володіння

українською мовою як іноземною, здійснювати міжнародне співробітництво з питань, що належать до її компетенції.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України (далі – ГНЕУ) висловило низку зауважень і пропозицій. Зокрема, зазначено, що запропоновані зміни до 18 законів України, якими передбачається заміна слів «державна мова» на слова «українська мова», не повною мірою узгоджуються з конституційними приписами.

Відповідно до частини першої статті 10 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова. Отже, виходячи з наведеного конституційного припису, поняття «державна мова» та «українська мова» є тотожними за змістом. Водночас у низці конституційних приписів вживається саме термін «державна мова», що свідчить про його усталене нормативне значення. У зв'язку з цим механічна або фрагментарна заміна терміна без системного перегляду законодавства може призвести до термінологічної неузгодженості.

Також ГНЕУ зауважує, що ініційовані зміни в термінології не узгоджуються з тим контекстом, в якому вживається термін «державна мова» в законах, у тому числі в тих, до яких пропонуються зміни.

Крім того, на думку ГНЕУ, умовою прийняття особи до громадянства України доцільно визначати вимогу володіння саме «державною мовою», а не «українською мовою як іноземною», оскільки це забезпечує не лише інтеграцію особи в українське суспільство, а й дотримання конституційного статусу української мови як державної.

Щодо змін до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» ГНЕУ вважає дискусійною пропозицію замінити положення абзацу другого частини першої статті 7 цього Закону, яким передбачено можливість набуття громадянства України іноземцями та особами без громадянства, які мають визначні заслуги перед Україною, у тому числі іноземцями та особами без громадянства, які в установленому законодавством України порядку проходять військову службу за контрактом у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту або Національній гвардії України, особами, прийняття яких до громадянства України становить державний інтерес для України, і особами, які отримали посвідку на тимчасове проживання на підставі частини двадцятої статті 4 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», *без негайного засвідчення рівня володіння державною мовою* (за умови подання зобов'язання про складання іспитів з основ Конституції України, історії України та на рівень володіння державною мовою відповідно до Закону України «Про громадянство України»), положенням про обов'язкове попереднє засвідчення рівня володіння українською мовою як іноземною на умовах, визначених Законом України «Про громадянство України». На думку ГНЕУ, такий підхід може ускладнити правове становище осіб, прийняття яких до громадянства України становить державний інтерес.

Законопроектом також пропонується доповнити зазначений Закон новою статтею 48⁻¹, якою встановлюється, що складення іспитів на рівень володіння

українською мовою як іноземною передбачає виконання усних та *письмових завдань*, а Комісія може встановити особливі вимоги щодо складення іспитів особами з *порушенням зору, слуху, мовлення*».

Підтримуючи встановлення таких особливих вимог, ГНЕУ вважає доцільним розширити перелік порушень, врахувавши також порушення рухових функцій (зокрема у зв'язку з ампутаціями верхніх кінцівок) та інші функціональні порушення, які можуть перешкоджати виконанню письмових завдань. Такий підхід відповідатиме принципам, закріпленим у Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю.

Крім того, законопроект потребує техніко-юридичного доопрацювання.

Міністерство освіти і науки України як розробник законопроекту, повідомило, що реалізація його положень забезпечить оптимізацію процесів з організації та проведення іспитів для визначення рівня володіння українською мовою для різних цільових груп, популяризації української мови, культури та освіти за кордоном, утвердженню України в міжнародному співтоваристві.

Міністерство культури України повідомило про відсутність зауважень до законопроекту.

Міністерство молоді та спорту України повідомило про відсутність зауважень до законопроекту.

Міністерство фінансів України повідомило, що не заперечує проти розгляду законопроекту.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини підтримує законопроект.

Уповноважений із захисту державної мови не підтримує законопроект у запропонованій редакції та наполягає на його доопрацюванні з обов'язковим урахуванням наданих зауважень та пропозицій.

Зокрема, зазначено, що відсутні чітко сформульовані мета, принципи та завдання заміни терміна «державна мова» на «українська мова», а сама заміна здійснюється фрагментарно у законах різної галузевої спрямованості, у тому числі в нормах, не пов'язаних із вимогами щодо володіння або застосування державної мови.

Розмежування понять «володіння українською мовою» та «володіння українською мовою як іноземною» не отримало належного нормативного закріплення, що може призвести до правової невизначеності. З юридичної точки зору ці поняття співвідносяться як загальне і спеціальне, де «вільне володіння» є кваліфікованою формою володіння мовою. Водночас у чинному законодавстві, зокрема в Законі України «Про державну службу», прямо встановлено обов'язок вільного володіння державною мовою, що підтверджується відповідним сертифікатом.

Крім того, звернуто увагу на наявність редакційних неточностей у порівняльній таблиці, необхідність усунення тавтології в окремих положеннях, вилучення надмірних змін, а також чіткого визначення редакції Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», до якої пропонуються зміни, з огляду на особливості його введення в дію.

Національна академія правових наук України (далі – НАПрН України) надала науково-правовий висновок, підготовлений фахівцями Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, у якому зазначено, що законопроект може бути підтриманий за умови врахування висловлених пропозицій і зауважень.

Зокрема, звернуто увагу на необхідність нормативного врегулювання умов залучення наукових та освітніх установ до розроблення завдань для іспитів, а також уникнення створення привілейованого становища окремих установ, зокрема Інституту української мови Національної академії наук України.

Національна академія педагогічних наук України повідомила про відсутність зауважень і пропозицій до законопроекту і вважає його прийняття доцільним.

Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Українська асоціація районних та обласних рад» підтримує законопроект.

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій зазначає, що законопроектом передбачено вибіркові зміни до окремих законів України у сфері освіти («Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про вищу освіту») шляхом заміни словосполучення «державна мова» на «українська мова», без внесення аналогічних змін до інших базових законів («Про повну загальну середню освіту», «Про професійну освіту», «Про фахову передвищу освіту»). Такий підхід створює правову неузгодженість та порушує принцип системності законодавства.

Крім того, зміни щодо вимог володіння українською мовою кандидатами на посаду керівника закладу освіти мають фрагментарний характер і не забезпечують єдиного підходу для всіх рівнів освіти.

Підкомітет з питань освіти впродовж життя та позашкільної освіти і адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу Комітету, розглянувши на своєму засіданні 02 березня 2026 року законопроект реєстр. № 14353 та надані до нього експертні висновки, запропонував за результатами його розгляду на засіданні Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій розглянути висловлені зауваження та пропозиції до законопроекту № 14353 та за результатами розгляду визначитись щодо зазначеного законопроекту під час голосування на засіданні.

Заслухавши інформацію заступника Міністра освіти і науки України Трофименка М.В., голови підкомітету з питань освіти впродовж життя та позашкільної освіти і адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу Комітету Грищука Р.П., Уповноваженого із захисту державної мови Івановської О.П., члена Національної комісії зі стандартів державної мови Мазурик Д.В., а також широко обговоривши це питання, **Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій ухвалив:**

1. Рекомендувати Верховній Раді України:

1.1. Відповідно до пункту 1 частини першої статті 114 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення процедури визначення рівня володіння українською мовою» (реєстр. № 14353 від 05.01.2026), поданий Кабінетом Міністрів України, за результатами його розгляду в першому читанні прийняти за основу.

1.2. Доручити Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики, визначеним головним з підготовки цього законопроекту, доопрацювати законопроект до другого читання з урахуванням пропозицій і поправок суб'єктів права законодавчої ініціативи, пропозицій, висловлених у цьому Висновку, відповідно до частини першої статті 116 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України».

2. Направити цей Висновок та висновки Уповноваженого із захисту державної мови і Національної академії правових наук України до Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики, визначеного головним з підготовки цього законопроекту.

Голова Комітету

Сергій БАБАК